
РЕЦЕНЗІЇ

А. В. Мерзлякдоктор наук з державного управління, професор,
Класичний приватний університет**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ БОДЕЛАНА ВОЛОДИМИРА РУСЛАНОВИЧА
“ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ГРОМАДСЬКО-ДЕРЖАВНИМ ПАРТНЕРСТВОМ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ”**

Монографія, подана на рецензування, присвячена актуальній проблемі – побудові відносин держави й суспільства, органів державної влади з громадськими об'єднаннями та громадськими організаціями. Автор монографії демонструє нестандартний підхід до цієї проблематики. На підставі аналізу наукової літератури та низки досліджень робить висновок, що в державному управлінні категорія “громадсько-державне партнерство” має бути наповнена змістом, відмінним від її розуміння в інших галузях наук. Тлумачення громадсько-державного партнерства з позицій соціального бізнесу й соціального підприємництва є досить несподіваним і нестандартним підходом, запропонованим уперше в науці державного управління.

Привертає увагу позиція, згідно з якою партнерські відносини держави та громадських організацій ґрунтуються на взаємовідповідальності. Автор виокремлює обов'язки держави і обов'язки громадських об'єднань, які стосуються не процесів спілкування при прийнятті рішень, обговорень тощо, а конкретної виробничої діяльності громадських об'єднань. У монографії наведено статистичну інформацію щодо внеску в ВВП від такої діяльності. У науковій роботі наголошено на тому, що у світі такі підприємства створюють: до 9% у ВВП держав; більше ніж 25 млн робочих місць (найбільша транснаціональна компанія створює 3,5 млн робочих місць); а також економлять 30–35% вартості соціальних послуг. Завдяки таким підприємствам до 2020 р. Євросоюз планує створити 10 млн робочих місць. Рекомендаціями Європейської комісії від 16 жовтня 2014 р. визначено спрямованість Євросоюзу на розвиток соціального підприємництва, громадського господарства та соціального капіталу через підприємства, створені громадськими об'єднаннями, і вирішення ними загальнодержавних проблем без державних коштів, що є основою нового виду партнерства між громадськими об'єднаннями та державами. Усі ці цифри є офіційними

й опрелюднені в статистичних і аналітичних збірниках, а також у документах ЄС і на сайтах фінансових структур, які є соціальним бізнесом у зарубіжних державах. На це є коректні посилання у списку літератури монографії.

Проте, важливим є не тільки те, що є посилання на такі цифри й такі підходи урядів держав світу до розвитку громадянського суспільства на новому рівні, а те, що в нашій державі про ці можливості навіть не йдеться. Саме в цьому полягає користь монографії, поданої на рецензування.

У монографії висвітлено результати досліджень зарубіжного досвіду побудови соціального бізнесу й соціального підприємництва, державного управління ними на основі побудови партнерських відносин, які мають назву “нове партнерство”. Автор наукової праці намагається таке “нове партнерство” конкретизувати та співвіднести з можливостями громадських організацій, які стають повноправними учасниками ринку, і при цьому не отримують ніякого зиску. Дійсно цікаво, що у всьому світі такий вид бізнесу ґрунтується на філантропії. У монографії наголошено, що головне завдання соціальних бізнесу та підприємництва за кордоном – це пряме призначення інвестицій впливу держави на суспільство через некомерційні організації й підприємства, які працюють за схемою “прибуток плюс користь”. І це дійсно цікавий підхід, оскільки, як зазначає автор, це дає змогу вирішити значну кількість загальнодержавних проблем, таких як: зайнятості, працевлаштування молоді, соціалізація різних прошарків населення, підтримка пенсіонерів тощо; постійне фінансування нужденних, хворих, малозабезпечених, соціально вразливих груп населення; будівництво соціального житла; створення безоплатних альтернативних медичних центрів з високим рівнем обслуговування; створення спеціальних навчальних закладів тощо.

Цікавою є думка автора, що попри розбіжності в розумінні категорій та практики державного управління партнерством з громадськими об'єднаннями, які створили підприємства, виокремлюється загальна

позиція багатьох держав – надати можливість громадянам реалізувати свою громадянську відповідальність і активність через створення умов для соціальних бізнесу та підприємництва. Для останніх держава розробляє й запроваджує спеціальні податкові та інвестиційні режими. Останнє, на наш погляд, є одним з ключових моментів можливості існування громадсько-державного партнерства як такого.

Наскрізна ідея монографії в тому, що для існування громадсько-державного партнерства мають бути розроблені та запроваджені нормативно-правові акти. Автор наводить цікаві результати власних досліджень, які узагальнено подає у висновках, зокрема це стосується врахування такого показника, як соціальна користь (*Великобританія*); введення "соціальних консультантів", експертів (*Великобританія, Канада*); юридичних зобов'язань уряду будувати партнерські відносини з некомерційним сектором (*Австрія, Бельгія, Великобританія, Іспанія*); створення рад соціальних підприємств (*Канада*); делегування повноважень державного управління (*Ірландія*); встановлення процедур щодо здійснення певних проектів і відповідальності за корупційні дії (*США, Словенія*); офіційно прийнятих Принципів партнерства неурядових організацій (*Гамбія*); децентралізації системи соціального забезпечення (*Італія*); створення системи соціальної солідарності (*Португалія*); економічної активності громадських об'єднань (*Данія, Нідерланди, Франція, Швеція*); дургорядної ролі щодо основної некомерційної діяльності (*Греція, Люксембург, Німеччина, Фінляндія*) тощо.

У тексті монографії автор детально й ретельно аналізує та демонструє особливості законодавчих актів, які регулюють соціальний бізнес і соціальне підприємство. Чітко продемонстрована конкретність законодавчих актів багатьох держав, у яких прописано всі види відповідальності громадської організації та її підприємств перед державою. Виокремлено навіть кримінальну відповідальність ради директорів і державних службовців, які відповідають за цей вид діяльності. Аналіз вітчизняних законодавчих актів, поданий автором монографії, у розділах 2–3 демонструє непослідовність, суперечливість та несистемність вітчизняного законодавства, домінування в ньому констатувальних частин, які мало що дають для практики запровадження соціальних бізнесу та підприємництва, відповідно й для існування громадсько-державного партнерства.

Ще більше відставання нашої держави в цьому напрямі відчувається, коли знайомишся з результатами дослідження автора щодо світового досвіду державного управління громадсько-державним партнерством. Автор виокремлює різні його моделі, засновані на становленні й розвитку соціальних

бізнесу та підприємництва: Всесвітній банк + громадські організації + Уряд, якому списувались борги при створенні громадсько-державного партнерства (1990 р.); національна служба консультування щодо реалізації проекту з фахівцями з Всесвітнього банку + консультанти з Всесвітнього банку у галузевих міністерствах, які розробляли і запроваджували політику реалізації проекту нового партнерства + суб'єкти державного управління + громадські організації (2000 р.); Національна цільова група: громадські організації + представники ключових державних секторів + донори + приватний сектор (2000-2002 р.) (*Гватемала, Еквадор, Гамбія*); громадські об'єднання + фінансові інститути (*Бельгія*); держава + громадські організації (*Танзанія*); Керівний комітет у складі якого представники банківський структур, приватного сектора, науково-дослідних і академічних кіл, агробізнесу та сектора соціального підприємництва (*Уганда*); міжнародні донори + держава + неурядові організації (*Бангладеш*); міжнародні фонди + громадські об'єднання + бізнес-структури (*Угорщина*); місцеве самоврядування, як ініціатор (*Гаїті*); спеціальний департамент + фонд соціальних ініціатив при Білому домі (*США*); Уряд як керівний орган (*Індія, Албанія*); Уряд + громадські об'єднання (*Болгарія*); Уряд + місцеве самоврядування (*Бразилія, Колумбія*); Уряд + університети + Керівний комітет з розвитку, який складається з лідерів суспільної думки, експертів, бізнесу і громадянського суспільства (*Туніс*); Уряду + Цільова група, створена за ініціативою Міністерства фінансів, + Корпорація = користь для влади (*Великобританія*); фінансові інститути + бізнес-структури (*Португалія*); фінансові інститути + громадські організації; громадські об'єднання + громадські об'єднання (*Німеччина, Китай, Румунія, Росія, Іспанія, Швеція*).

У науці державного управління такі узагальнення й дослідження проводяться вперше, що підтверджує наукову та практичну новизну цієї роботи.

У монографії є моделі державного управління громадсько-державним партнерством, яке відбувається через низку виконавчих органів влади в інших державах, зокрема йдеться про департаменти при урядах, міністерствах та окремих юридичних особах для управління соціальним бізнесом і соціальним підприємством. Втім, у назві цих підрозділів йдеться не про бізнес, а про взаємодію з громадськістю.

Особливої уваги заслуговують висновки автора, що у світі не існує уніфікованої моделі державного управління громадсько-державним партнерством. Відповідно до концептуальних підходів до нього кожна держава будує свою власну модель. Спільним є те, що соціальний бізнес та підприємство є прерогативою громадських об'єднань, які формують громадське госпо-

дарство й соціальний капітал, та є основою соціальної економіки. Це свідчить про те, що в Україні дійсно є унікальна можливість використати 55-річний світовий досвід крізь призму помилок і побудувати власну модель громадсько-державного партнерства, яка дасть змогу вирішити значну низку загальнодержавних проблем. У цьому сенсі цікавою є інформація, викладена в монографії, щодо визнання соціальних бізнесу та підприємництва як найбільш стійких видів бізнесу, на які не впливають кризи та зміни навіть політичного ладу держави.

Пропозиції автора щодо створення спеціальної структури, що буде виконувати функції координатора формування та розвитку громадсько-державного партнерства, демонструють глибину проведеної наукової роботи. Висновки щодо відокремленості громадського господарства від держави та бізнесу можуть сприяти створенню соціального капіталу держави не в сенсі її людського потенціалу, як це прийнято у науці на

теперішній час, а у її фінансовому вимірі – створенні капіталу.

Доцільно зазначити, що автор монографії демонструє свіжий погляд на сталі концептуальні засади щодо громадського господарства, створення нової сфери економіки, управління нею та розвитку системи соціальних інвесторів. Це свідчить про науковість роботи, її інноваційність, нестандартність.

Отже, монографія відповідає спеціальності галузі науки "Державне управління", а також вимогам щодо цього виду видання. У роботі простежується авторська позиція, яка ґрунтується на використанні значної кількості методів дослідження. Основою монографії є наукові публікації автора (статті, тези тощо). Матеріал, викладений у науковій роботі, може бути використаний як у науковій, так і у викладацькій діяльності, і зацікавить широке коло фахівців. Монографія може бути рекомендована до друку.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2015.